

УДК 378.147:811.111

Світлана Григорівна Золотова,
старший викладач, директор Лінгвістичного
навчально-методичного центру
кафедри іноземних мов
Сумського державного університету,
e-mail: sweetlana.zolotova@gmail.com

Світлана Василівна Міхно,
викладач кафедри іноземних мов
Сумського державного університету,
e-mail: s.mihno@el.sumdu.edu.ua

РОЗВИТОК НАВИЧОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

У статті розглянуто проблеми іноземної комунікації студентів та аспірантів немовних спеціальностей, проаналізовано актуальний стан системи іноземної підготовки майбутніх фахівців у сучасному вищому навчальному закладі України. Визначено основні концептуальні принципи навчання іноземної мови студентів та аспірантів з використанням як аудиторних, так і позааудиторних форми навчальної діяльності, а також позанавчальної діяльності для вдосконалення навичок спілкування іноземною мовою на прикладі англійської. Представлено досвід роботи Лінгвістичного навчально-методичного центру кафедри іноземних мов та студентського наукового гуртка, спрямований на розвиток навичок іноземної комунікації студентів та аспірантів.

Ключові слова: іноземна комунікація, студенти немовних спеціальностей, аспіранти, навчальна діяльність, позанавчальна діяльність.

Постановка проблеми. Процес об'єднання Європи, розширення меж Євросоюзу супроводжується формуванням єдиного простору в освіті та науці, розробленням спільних стандартів та критеріїв. Мовна політика в Україні формується з використанням основних досягнень європейських країн у цій сфері. XXI століття докорінно змінює функцію іноземної мови. В умовах значного підвищення мобільності студентів, необхідності брати участь у програмах з міжнародного обміну, грантових програмах, симпозиумах особливо актуальним стає оволодіння навичками академічного спілкування іноземною мовою. Рада Європи розробила нові концепції та методи вивчення іноземних мов, ключовим поняттям яких є отримання студентами необхідних і достатніх умінь усної комунікації [1]. Згідно з Рекомендаціями Ради Європи цей процес має на меті інтенсифікацію вивчення і викладання іноземних мов заради більш ефективного міжнародного спілкування та швидшого обміну інформацією в епоху просунутих технологій. Приєднання вищих навчальних закладів до Болонського процесу змушує викладачів іноземних мов у вишах до пошуку та впровадження якісно нових, дієвих методів і підходів до вивчення іноземних мов [2]. Національна Програма АМПС (англійська мова професійного спілкування) задекларувала пріоритетним вивчення іноземної мови професійного спілкування [3]. Відповідно до наявної програми для немовних ВНЗ кінцевою метою освіти є формування комунікативної компетенції. Загальноєвропейські Рекомендації визначають необхідні рівні володіння іноземною мовою для випускників ВНЗ як вміння вільно висловлюватися без значних витрат часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення соціальної, академічної та професійної мети [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовленнєву діяльність та спілкування досліджували Л. Виготський, В. Гумбольдт, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, Л. Паламар, В. Скалкін; проблемі іноземної компетенції та її формуванню присвячені праці таких учених: А. Андрієнка, Е. Бібікової, Н. Ізорія, М. Кенела С. Козака, Н. Копилової, М. Свейна, Н. Хомського; особливості навчання англійської мови для спеціальних цілей вивчали І. Берман, В. Бухбіндер, Т. Дадлі-Еванс, Дж. Манбі, Н. Микитенко, Д. Уільямс, Т. Хатчінсон,

та ін.; змісту навчання іноземної мови професійного спілкування присвятили свої дослідження Н. Бориско, І. Гіренко, Г. Гринюк, А. Коваль, Р. Мартинова та ін.; комунікативному підходу до навчання іноземних мов – Л. Біркун, С. Брумфіт, Л. Голубенко, Р. Джонсон, Т. Дученко, Г. Китайгородська, Т. Левченко, Дж. Манбі, Е. Пассов та ін.

Проте, незважаючи на значну увагу до зазначеної проблеми, вона потребує додаткового дослідження у зв'язку з тим, що сьогодні ставить перед нами непрості та суперечливі завдання та умови, а саме скорочення аудиторних годин на вивчення іноземної мови у ВНЗ, активізація та заохочення позааудиторної та позанавчальної самостійної діяльності студентів та небувалої кількості англомовних волонтерів, які прибули у 2016–2017 роках в Україну та надають можливості для практики іноземномовного спілкування.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення основних концептуальних принципів навчання іноземної мови студентів та аспірантів немовних спеціальностей. З використанням як аудиторних, так і позааудиторних форм навчальної діяльності, а також позанавчальної діяльності для вдосконалення навичок спілкування іноземною мовою на прикладі англійської.

Виклад основного матеріалу. Перед викладачами кафедри іноземних мов Сумського державного університету стоїть завдання озброїти студентів, аспірантів, слухачів спеціальних курсів навичками володіння іноземною мовою на достатньо високому рівні, необхідному для вирішення суттєвих проблем сучасного цивілізованого суспільства. Випускник університету як майбутній фахівець повинен володіти рівнем комунікативної компетенції, яка представлена різноманітними її складовими: предметною, мовленнєвою, соціолінгвістичною, прагматичною та іншими [5].

Формування навичок висловлюватися іноземною мовою, чіткого конструювання своїх думок та правильного реагування на іноземне мовлення необхідно розглядати не лише з точки зору конкретної професійної діяльності фахівців, а і враховувати різноманітні явища науково-технічного прогресу. Іншими словами, планування, вибір форм і видів діяльності на заняттях з вивчення іноземної мови має становити гнучкий процес адаптації до змін зовнішніх факторів. На сьогодні випускник університету повинен мати рівень володіння іноземною мовою B2, B2+, C1 в залежності від спеціальності [4].

Головна проблема сучасної методики викладання іноземних мов у немовному ВНЗ – підвищення ефективності навчального процесу в рамках обмеженої кількості навчальних годин. Це завдання в українських університетах особливо актуальне, оскільки зростає потреба сучасного світу у висококваліфікованих фахівцях, які здатні володіти іноземною мовою на достатньому рівні. В умовах максимально стислого курсу навчання іноземної мови – одне заняття на тиждень – неможливо забезпечити студента рівнем незалежного або просунутого користувача. Для вирішення зазначеної проблеми одним із найефективніших засобів вважаємо використання позааудиторних форм навчальної діяльності для студентів, а також використання нових підходів до вивчення іноземної мови, зокрема академічного вжитку, для аспірантів 1–2 курсів. Саме з цією метою на кафедрі іноземних мов СумДУ було засновано Лінгвістичний навчально-методичний центр, який ось вже 10 років виконує навчальну, методичну та організаційну функції. Центр намагається так організувати свою роботу, щоб максимально компенсувати нестачу аудиторних годин: надає додаткові освітні послуги студентам, викладачам університету, які навчають англомовних іноземних студентів, зовнішньому замовнику – підприємствам та організаціям міста. Викладачі центру розробляють спеціальні навчальні програми, у яких роблять акцент на тому, що для студентів немовних ВНЗ основним важливим комунікативним умінням є вилучення професійних знань із джерел науково-технічної інформації, їх інтерпретація та активізація під час усного спілкування для вирішення певних комунікативних задач.

Саме такі форми позааудиторної навчальної діяльності, тобто діяльності, не передбаченої обов'язковими навчальними програмами, надають студентам і слухачам курсів додаткову можливість активізувати використання іноземної мови в іноземномовному середовищі, наближеному до аутентичного. Проведення щорічних усеукраїнських міжуніверситетських

конференцій, які організує Лінгвістичний центр, є сильною мотивацією для студентів у досягненні власних цілей у вивченні іноземної мови. Під час підготовки до виступу з доповіддю з мультимедійним супроводом студенти збагачують свій словниковий запас необхідними професійними висловами та дискусійними логічними одиницями. Оприлюднюючи свою думку із професійної сфери, вони готуються відстоювати власну точку зору і використовують великий запас висловів з функціонального використання мови академічного вжитку: *personally I think (that), it seems to me, in my opinion, as far as I am concerned, if you ask me, I believe/feel that, I strongly believe that, in my view, it appears to me that, the way I see it is та ін.* Студенти готуються відповідати на численні запитання, обговорювати позитивні й негативні сторони і якості винаходів та високих технологій. На таких конференціях учасники представляють у своїх презентаціях суперсучасні проекти освоєння космічного простору, такі як *Марс-2*, колонізація тильної сторони місяця, використання штучного інтелекту, генної інженерії, досягнення в галузі нанотехнологій та інші. Широко використовують сполучні лексичні одиниці: *in the first place, firstly, furthermore, moreover, another strong argument is, it is also important to note that, another point is, the second point to be considered is, it is clear that.* Студенти підвищують свою самооцінку і виховують у собі якості самовпевненості, оскільки демонструють певний рівень володіння мовою академічного вжитку. Учасники таких щорічних конференцій публікують тези своїх перших наукових досліджень, демонструють навички реферування іншомовного тексту за своєю спеціальністю. Студенти, які проходять практику або одночасно навчаються за кордоном, мають можливість долучитися до участі в конференціях та запросити своїх закордонних колег до написання тез. Частина студентів працює над створенням комп'ютерних постерів, які зображують досягнення технологій у своїй професійній сфері. Виставка постерів, зазвичай, триває декілька днів і стимулює, таким чином, інших студентів до участі в таких заходах. Позааудиторні форми роботи значно розширюють світогляд, підвищують інтерес до вивчення мови, створюють позитивний зв'язок між студентом і університетом. Обговорення «за круглим столом», тематичні семінари, інтерв'ю, студентські конференції, які проходять у СумДУ англійською, німецькою і французькою мовами, залучають студентів до вирішення складних мовленнєвих ситуацій, забезпечують їм середовище практичного використання напрацьованих навичок з іноземної мови, дають можливість продемонструвати свої навички та вміння у розмовній мові.

Позааудиторні форми навчання розглядаються сучасними лінгвістами з точки зору навчання, в основі якого – задача, яка пропонується у процесі вивчення іноземної мови, це вид навчальної діяльності, який неминуче містить у собі використання іноземної мови [6]. Студенти намагаються створити свій мовленнєвий продукт та отримати бажаний результат у процесі навчання на основі задачі, яка пропонується, а роль викладача полягає в регулюванні цього процесу [7]. Учасники позааудиторних заходів беруть активну участь у дискусіях, створюють середовище, де вони можуть поділитися своїми знаннями та ідеями. Через експериментування з іноземною мовою студенти можуть значно просунути свій рівень володіння іноземною мовою, зокрема вдосконалювати комунікативні навички. Викладачі Лінгвістичного центру ретельно готуються до кожного такого заходу та забезпечують своїх студентів матеріалами провідних усесвітньо відомих видавництв: Oxford University Press, Longman, MacMillan, Express Publishing, Cambridge University Press. Центр регулярно проводить семінари та стажування для викладачів навчальних закладів міста, які, у свою чергу, готують студентів до заходів, які проводить Лінгвістичний центр СумДУ. При Центрі працює студентський науковий гурток, основна функція якого – долучити якомога більше студентів до науково-дослідної роботи. Студенти самостійно обирають тему наукового дослідження. Обов'язковою умовою регулярних засідань гуртка є обговорення певної кількості роботи, яка була виконана англійською мовою. Стимул удосконалення академічних комунікативних навичок беззаперечний, оскільки студентські дискусії проходять у вигляді змагання. Наприклад, у 2015–2016 навчальному році студентами для дослідження було обрано тему запозичень лексичних одиниць англійської термінології до рідної мови без перекладу (креативний, девайс, девелопер, гаджет та ін.). Під час засідань студентського наукового

гуртка студенти отримують допомогу в підготовці до захисту дипломів англійською мовою, отримують перші навички проведення презентацій, правильного оформлення тез. Гурток є організаційним центром підготовки студентських конференцій. Використання на практиці різних форм позааудиторного навчання підвищує рівень як якості процесу вивчення іноземної мови, так і якості викладання згідно з новими міжнародними стандартами.

Для студентів-аспірантів, які присвятили себе науковому дослідженню, стає цілком очевидним те, що без оволодіння високим рівнем комунікативних навичок в академічному середовищі неможливо зробити успішну кар'єру і бути конкурентоспроможним у сучасному світі. Відомий британський лінгвіст Майк Сколей досліджував навчання професійної комунікації та зазначав необхідність чіткого визначення мети вивчення іноземної мови і пропонував переглянути механізми як вивчення, так і викладання іноземної мови. Він стверджує, що використання всього різноманіття видів мовленнєвої діяльності та завдань для самостійної роботи має відображати якомога якісніше очікувані життєво необхідні професійні та академічні замовлення [8]. Для аспірантів у реальному комунікативному середовищі рівень комунікативної компетенції, необхідний для виявлення адекватної реакції на певну ситуацію, стає пріоритетним у складному процесі оволодіння навичками спілкування іноземною мовою на необхідному рівні. На кафедрі іноземних мов використовується функціонально-комунікативний підхід під час відбору мовного матеріалу для аспірантів. Викладачі розробляють власні теоретичні принципи та аудиторну практику викладання іноземної мови академічного вжитку. Основна мета курсу академічного вжитку – озброїти аспірантів 1 і 2 років навчання навичками вільного професійного спілкування для навчання в університеті, участі у міжнародних конференціях, проведення дискусій, реферування та анотування, написання наукових статей, а також академічних наукових відряджень і у подальшому захисту дисертації англійською мовою. Досвід проведення занять показує, що для більшості аспірантів справжнім викликом є вдосконалення майстерності вживання академічної лексики. Для кращого засвоєння академічної лексики викладачі використовують на заняттях різні види мовленнєвої діяльності, здійснюють добір матеріалів для ведення дискусій із використанням лексики академічного характеру, забезпечують аспірантів зразками досконалої майстерності в спілкуванні, використовують аутентичні джерела навчальної літератури, лексичні вправи із новітніх навчально-методичних комплексів, таких як *Academic Vocabulary in Use* (Cambridge University Press), *Cambridge English for Scientists* (Cambridge University press), *Cambridge Academic English* та ін. [9], заохочують аспірантів до вживання слів латинського походження у процесі використання академічної англійської.

Цілковито погоджуємося з М. Козолуп у тому, що в практику українських ВНЗ необхідно широко запроваджувати міждисциплінарний підхід до академічної комунікативної підготовки, який є основою підготовки майбутніх фахівців в університетах США, а саме залучення викладачів фахово орієнтованих дисциплін та індивідуального консультування з академічного письма та використання цього підходу для навчання усної та письмової іншомовної комунікації [10]. У практиці СумДУ студенти та аспіранти немовних спеціальностей готують матеріали до участі в конференціях та захищають дипломи іноземною мовою за допомогою наукового керівника та консультанта з іноземної мови. Саме співпраця двох керівників-консультантів надає можливість якісно підготувати роботу іноземною мовою в сучасних умовах, оскільки поки що не всі викладачі фахово орієнтованих дисциплін добре володіють іноземною мовою, а також не всі викладачі іноземної мови є фахівцями із технічного, економічного або іншого немовного фаху.

Особливо потужним потенціалом вважаємо використання спільного викладання носіїв мови та українських викладачів. У 2016–2017 навчальному році в Україну прибула найбільша кількість американських волонтерів від Корпусу Миру США в Україні за програмою викладання англійської мови, розвитку громад та ін., які також проводять зустрічі іноземною мовою (американською) і надають волонтерську допомогу стосовно практики іншомовного спілкування. Як повідомлялося в новинах від ТСН (та 5 каналу) за травень 2017 року в червні 2017 близько 600 англійськомовних волонтерів за різними програмами прибуло для роботи у

шкільних таборах і ще 400 очікується до кінця літа. Ініціатива GoCamp триває вже другий рік поспіль [11]. У СумДУ вперше цього року (2017) планується проведення студентського денного табору англійською мовою з метою розвитку навичок іншомовного спілкування. Табір проводиться на волонтерських засадах, за участі носіїв мови і відкритий для громади міста. Оскільки іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватися і комфортно почуватися у країні, мова якої вивчається, наявність носіїв мови та врахування міжкультурного компонента підвищує інтерес студентів до її оволодіння, забезпечує їх позитивними емоціями. А емоції, у свою чергу, допомагають легше розвивати навички спілкування.

Ураховуючи все вищезазначене, пропонуємо визначити такі основні концептуальні принципи навчання іноземної мови студентів та аспірантів у сучасному ВНЗ, які допомагають ефективно розвивати їхні навички іншомовної комунікації.

Принцип системності та послідовності. Передбачає постійну роботу студентів і аспірантів над практикою іншомовного спілкування використовуючи всі наявні для цього можливості, а саме аудиторну навчальну діяльність з дисципліни «Іноземна мова», позааудиторну у вигляді участі у конференціях, консультації з викладачами, роботу в наукових гуртках іноземною мовою та ін., позанавчальну діяльність, а саме відвідування клубів та зустрічей за участі англійськомовних волонтерів, участь у англійськомовних студентських таборах, онлайн спілкування з носіями мови, або, наприклад, стати волонтером-перекладачем під час Євробачення в Україні, подорожі за кордон, ведення власного блогу іноземною мовою та ін. Головне – працювати майже кожного дня і не робити великих перерв, оскільки навичка, яка не використовується, втрачається.

Доступності. Розвиток навичок іншомовного спілкування має відбуватися шляхом обговорення зрозумілих тем, з використанням матеріалу, який відповідає рівню володіння мовою та бути завжди у наявності для використання.

Зв'язку з життям. Використання практичних, зрозумілих завдань, які відповідають тому, що може знадобитися у повсякденній і професійній діяльності.

Емоційності. Практика навичок спілкування з носіями мови, отримання грантів, участь у міжнародних проєктах, можливість вилучити професійну інформацію з іншомовного джерела, перемоги у змаганнях-дискусіях приносять позитивні емоції і тим самим підвищують інтерес до вивчення іноземної мови.

Використання автентичних матеріалів. Беззаперечно, вивчати мову необхідно в середовищі, наприклад, англійськомовному, а за його відсутності використовувати автентичні матеріали, які характеризуються природністю лексичного і граматичного наповнення, і це є однією із найважливіших вимог організації навчально-виховного процесу на заняттях з іноземної мови.

Залучення викладачів фахових дисциплін до спільної викладацько-наукової діяльності також забезпечує єдність навчальної, наукової та практичної діяльності іноземною мовою та використання міждисциплінарного підходу.

Принцип особистісної значущості завдань та результатів іншомовної комунікації, а також індивідуалізації яскраво проявляється під час позанавчальної діяльності, коли студент сам обирає захід або завдання, яке важливе саме для нього і враховує його індивідуальні особливості та рівень володіння мовою. Вільний вибір підвищує інтерес до навчання і допомагає реалізувати здібності студента засобами іншомовної комунікації.

Принцип свідомості і активності. Студенту необхідно роз'яснити мету і завдання навчання з розвитку навичок комунікації, він має усвідомити його значення для власного професійного успіху і активно користуватися всіма можливостями, які надає сьогодення.

Адаптація до змін зовнішніх факторів є невід'ємною характеристикою особистості в сучасному світі високих технологій, а особливо під час комунікації, коли необхідно адекватно реагувати на репліки співрозмовника.

Висновки. На основі викладеного вище можна стверджувати, що оволодіння навичками іншомовного спілкування, академічного зокрема – це складний процес, який вимагає багато часу та зусиль для того, щоб результат був помітним. Ефективність навчання спілкування залежить від використання інноваційних підходів до викладання і з боку викладача, і навчання з боку студента, а також використання всіх можливостей, які надає сьогодення як для аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, так і для позанавчальної діяльності. Розвиток навичок іншомовної комунікації студентів та аспірантів немовних спеціальностей у сучасному ВНЗ має ґрунтуватися на принципах системності та послідовності, доступності, зв'язку з життям, емоційності, використання аутентичних матеріалів, залучення викладачів фахових дисциплін до спільної викладацько-наукової діяльності, міждисциплінарного підходу, єдності навчальної, наукової та практичної діяльності, індивідуального підходу до студентів та особистісної значущості, вільного вибору, свідомості й активності, адаптації до змін зовнішніх факторів.

До перспектив подальших наукових розвідок відносимо особливості формування іншомовної професійної компетентності студентів та аспірантів.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. The Bologna Declaration of 19 June 1999. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua/handle/123456789/1849>
5. Імплементація Закону України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://osvita.gov.ua/?tag=mobilnist&paged=1>
6. Richard W. Paul Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World. 2012, p. 572.
7. L. Chayka On the role of foreign languages in training specialists of new generation/L. Chayka// IATEFL Ukraine Newsletter, 2004, № 26, p. 16–17.
8. S. R. Lewis. Speaking with confidence / S. R. Lewis. – <http://www.unce.unr.edu/publications/files/cd/2000/cm0008.pdf>
9. Michael McCarthy, Felicity O'Dell. Academic Vocabulary in Use/ Michael McCarthy, Felicity O'Dell/Cambridge University Press 2008. p.176.
10. Козолуп М. С. Технології підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей до академічної комунікації в університетах США : автореф дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / М. С. Козолуп. – Тернопіль, 2017. – 23 с.
11. Новини ТСН від 26 травня 2017 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/600-inozemciv-priyhali-za-vlasniy-kosht-v-ukrayinu-schob-vchiti-shkolyariv-angliyskoyi-935902.html>.

Светлана Григорьевна Золотова,

старший преподаватель,
директор Лингвистического
учебно-методического центра
кафедры иностранных языков
Сумского государственного университета,
e-mail: sweetlana.zolotova@gmail.com

Светлана Васильевна Михно,

преподаватель кафедры иностранных языков

Сумського державного університета,
e-mail: s.mihno@el.sumdu.edu.ua

РАЗВИТИЕ НАВЫЧЕК ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ СТУДЕНТОВ И АСПИРАНТОВ

В статье рассмотрена проблема иноязычной коммуникации студентов и аспирантов неязыковых специальностей, проанализировано актуальное состояние системы иноязычной подготовки будущих специалистов в современном высшем учебном заведении Украины. Определены основные концептуальные принципы обучения иностранному языку студентов и аспирантов с использованием как аудиторных, так и внеаудиторных форм учебной деятельности, а также внеучебной деятельности с целью совершенствования навыков общения на иностранном языке на примере английского. Представлен опыт работы Лингвистического учебно-методического центра кафедры иностранных языков и студенческой научной секции, направленный на развитие навыков иноязычной коммуникации студентов и аспирантов.

Ключевые слова: иноязычная коммуникация, студенты неязыковых специальностей, аспиранты, учебная деятельность, внеучебная деятельность.

Svitlana Zolotova,
senior teacher, director of Foreign Language
Department Language Centre,
Sumy State University,
e-mail: sweetlana.zolotova@gmail.com

Svitlana Mikhno,
teacher Foreign Language Department,
Sumy State University,
e-mail: s.mihno@el.sumdu.edu.ua

DEVELOPMENT OF GRADUATE AND POSTGRADUATE STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE SKILLS

The article focuses on the problems of graduate and postgraduate students' communicative skill development in foreign languages. The current situation with teaching a foreign language to future specialists of non-language majors at Ukrainian higher educational institutions has been analyzed. The main conceptual principles of teaching foreign languages to graduate and postgraduate students have been identified, using classroom and extracurricular students' activity, has been proved to have a positive effect on students' English communicative skill development.

Introduction. *The process of widening the borders of the European Union is accompanied by the development and creation of the common criteria and standards in education and science. The XXIst century changes the function of foreign languages significantly, especially the English one. Students' participation in international programmes, researches, conferences etc. requires a sufficient level of their academic English. The reform of Ukrainian education system makes teachers search for innovative methods of teaching a foreign language. English for Specific Purposes is taught to students of non-language majors and aims at faster information exchange when conducting a research or in the subject area.*

Purpose. *The purpose of the article is to identify the main conceptual principles of teaching foreign languages to graduate and postgraduate students using classroom and extracurricular activity to develop communicative skills in a foreign language, particularly English.*

Methods. *The authors used the methods of observation, analysis, synthesis, comparison, and generalization.*

Results. *Using students' extracurricular activity helps to develop their communicative skills in a foreign language, as the number of classroom hours has been reduced significantly nowadays.*

Encouraging students to participate in different international projects, programmes, conferences, on the one hand, requires a sufficient level of fluent English, on the other hand, it gives opportunities to develop their language skills, particularly speaking. The availability of communication with native speakers and volunteers who teach a language or provide other activities in a foreign language is another factor that helps to develop students' communicative skills out of class, and nowadays it is available more than ever.

The Foreign Languages Department of Sumy State University has a student scientific club and a Language Center that provide additional language courses for students, organize conferences, seminars, etc. The cooperation of language teachers and subject area teachers while preparing for students' scientific conferences, Bachelor's and Master's papers etc. in a foreign language improves the quality of the works of students of non-language majors.

Originality. *The updated analysis of teaching a foreign language to students of non-language majors has been done. The importance of extracurricular activities and using all the opportunities given by the today's situation in the world and science has been emphasized. The main principles of developing students' communicative skills in a foreign language have been given on the basis of the reform in education and demands of the modern society.*

Conclusion. *Taking into account the current reduction of classroom hours and opportunities given to students at universities and in the community, we identify the following main principles of developing students' communicative skills in a foreign language: consistency, emotionality, availability, connection with real life, using authentic materials, involvement of subject area teachers, interdisciplinary approach, unity of education, science and practice, individual approach, personal significance, freedom of choice, consciousness and activeness, flexibility.*

Key words: *communication in a foreign language, students of non-language majors, postgraduate students, learning activity, extracurricular activity.*

References

1. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. The Bologna Declaration of 19 June 1999. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF
3. Zahal'noyevropeys'ki Rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsynuyannya / Naukovyy redaktor ukrayins'koho vydannya doktor ped. nauk, prof. S.Yu.Nikolayeva. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.
4. English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://ea.donntu.edu.ua/handle/123456789/1849>
5. Implementatsiya Zakonu Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://osvita.gov.ua/?tag=mobilnist&paged=1>
6. Richard W. Paul Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World. 2012, p.572
7. L. Chayka On the role of foreign languages in training specialists of new generation/L. Chayka// IATEFL Ukraine Newsletter, 2004, N 26, p.16-17.
8. S.R. Lewis. Speaking with confidence / S.R.Lewis.- <http://www.unce.unr.edu/publications/files/cd/2000/cm0008.pdf>
9. Michael McCarthy, Felicity O'Dell. Academic Vocabulary in Use/ Michael McCarthy, Felicity O'Dell/Cambridge University Press 2008. p.176.
10. Kozolup M. S. Tekhnolohiyi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv pryrodnychkykh spetsial'nostey do akademichnoyi komunikatsiyi v universytetakh SShA avtoref 2017 : avtoref. dys. na здobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk. : spets. 13.00.04 "Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity" / M. S. Kozolup. – Ternopil', 2017. – 23 s.
11. Novyny TSN vid 26 travnya 2017 roku [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu : <https://tsn.ua/ukrayina/600-inozemciv-priyhali-za-vlasniy-kosht-v-ukrayinu-schob-vchiti-shkolyariv-angliyskoyi-935902.html>

Отримано редакцією 29.05.2017 р.